

Målmanual för uppföljning och bedömning av miljökvalitetsmålet GOD BEBYGGD MILJÖ

Datum: 11.12.2018

Ansvarig myndighet: Boverket

Kontaktperson: Emelie Ahlstrand

Mailadress: emelie.ahlstrand@boverket.se

Telefon: 0455-35 30 66

Manualen är beslutad av: Göran Persson, avdelningschef

Referens (diariennr e. dyl.): 5021/2018

I samråd med (i förekommande fall): RUS, SLU, Länsstyrelsen i Västerbotten

1. Inledning

Målmanualernas syfte

Syftet med målmanualerna är att få till stånd en konsekvent, transparent och robust miljömålsuppföljning där det tydligt går att härleda myndigheternas bedömningar. Målmanualerna anger vad myndigheterna följer upp och bedömer samt vilken myndighet som ansvarar för uppföljning och bedömning av olika delar av miljökvalitetsmålet. Målmanualen klargör också vilken regionalisering av preciseringarna som behövs för den nationella uppföljningen.

Målmanualer ska fungera som stöd vid fördjupade utvärderingar och vid årliga uppföljningar, i myndigheternas arbete med nationell och regional uppföljning. Målmanualer ska även användas för målmyndigheternas löpande uppföljningsarbete med miljömålen, t.ex. datainsamling och indikatorhantering, samt ger underlag för utvärdering och analyser.

Målmanualen för miljökvalitetsmålet utgår från de preciseringar med tillhörande förklaringar som regeringen beslutat^{1,2}. Preciseringarna är de målsättningar som beskriver innebörden av respektive miljökvalitetsmål och sätter ramarna för målets omfattning.

Manualen är beslutad av den myndighet som samordnar uppföljning och utvärdering av miljökvalitetsmålet. Ansvarig myndighet beslutar vid behov om revidering av målmanualen, till exempel om det finns nya möjligheter till informationsförsörjning för uppföljningen.

Innehållet i målmanualen

Målmanualen inleds med avsnitt som beskriver miljökvalitetsmålet och dess preciseringar. Nästa avsnitt beskriver i detalj indikatorer som finns på sverigesmiljomal.se. Därefter följer avsnitt som beskriver hur myndigheten tolkat preciseringarna och vilka uppföljningsmått och nivåer som används, vilka underlag som används i uppföljningen och hur, samt de eventuella behov av utveckling av uppföljningen som finns. Målmanualen avslutas med ett avsnitt som förklarar hur miljökvalitetsmålet förhåller sig till Agenda 2030. En sammanfattande tabell ger en översikt över miljökvalitetsmålet och dess preciseringar.

Boverkets Miljömålsenkät är en viktig datakälla för uppföljningen av miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö. Enkäten redogörs för i avsnitt 4.11

---

¹ Regeringsbeslut I:4, 2012-04-26, M2012/1171/Ma.

² Regeringens departementsskrivelse Ds 2012:23 *Svenska miljömål – preciseringar av miljökvalitetsmålen och en första uppsättning etappmål*, tillgänglig via <http://regeringen.se/sb/d/16347/a/196469>

Förändringslogg

2018 12 21

- *Strukturen för målmanualen har förändrats för att följa Naturvårdsverkets mall för målmanualer. Det innebär att kapitelindelningen har ändrats.*
- *Stycke om fokusområden har lagts till under avsnitt 2.4*
- *De indikatorer för Sveriges miljömål som beslutades 2017 har ersatt flertalet äldre indikatorer.*
- *Korta beskrivningar av kopplade etappmål har lagts till*
- *Mindre ändringar i texterna i kapitel 4*
- *Justering av frekvensen för Boverkets Miljömålsenkät*
- *Miljömålsenkäten lyfts som ett eget delkapitel i målmanualen, under 4.11.*
- *Inga förändringar har gjorts vad gäller resterande innehåll*

Fortsatt arbete med målmanualen

Målmanualen är ett levande dokument. Bredden i miljö kvalitetsmålet God byggd miljö gör att det är många aspekter av den byggda miljön som ska följas upp för att kunna bedöma om målet kommer att nås. Flera av de mått som är föreslagna i denna manual behöver fortsatt utvecklas för att visa utvecklingen i den byggda miljön på ett bättre sätt. Målmanualens innehåll kommer successivt att ses över. Översyn av målmanualen bör ske årligen i samband med årlig uppföljning av miljö kvalitetsmålet.

Målmanualen innehåller information om indikatorer som på sikt kan komma att komplettera eller ersätta de nuvarande indikatorerna, särskilt indikatorn för Inomhusmiljö som är beslutad men ännu inte igångsatt. Bättre underlag behövs även inom exempelvis tätortsnära natur, vilka kan komma att komplettera indikatorerna på Sveriges miljömål framöver.

2. Miljökvalitetsmålet och dess preciseringar

2.1 Miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö³

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

2.2 Preciseringar

Målet innefattar 10 preciseringar som skiljer sig åt i omfattning.

Precisering 1, 2 och 3 är väldigt övergripande och strategiska till sin karaktär och omfattar många olika aspekter av den byggda miljön. Därför väljer vi att utgå från dessa som övergripande, och samtidigt särskilt viktiga för att uppnå målet som helhet. Preciseringarna 1-3 anger vilka förutsättningar som ska vara uppnådda för att målet ska vara uppnått. Målet kan inte uppnås utan att dessa preciseringar är uppfyllda.

De övriga preciseringar går ner på en mer detaljerad nivå och behandlar ett specifikt tema eller område. Uppföljning av dessa sker i första hand med hjälp av indikatorer som visar tillståndet i miljön.

Precisering 7 – god vardagsmiljö – är beroende av de andra preciseringarna som handlar om tillstånd i miljön. För att vardagsmiljön ska vara god måste därför även de preciseringarna vara uppfyllda. Därför sker uppföljning av denna precisering genom uppföljning av de övriga tillståndspreciseringarna.

1. Hållbar bebyggelsestruktur

En långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur har utvecklats både vid nylokalisering av byggnader, anläggningar och verksamheter och vid användning, förvaltning och omvandling av befintlig bebyggelse samtidigt som byggnader är hållbart utformade.

2. Hållbar samhällsplanering

Städer och tätorter samt sambandet mellan tätorter och landsbygd är planerade utifrån ett sammanhållet och hållbart perspektiv på sociala, ekonomiska samt miljö- och hälsorelaterade frågor.

3. Infrastruktur

Infrastruktur för energisystem, transporter, avfallshantering och vatten- och avloppsförsörjning är integrerade i stadsplaneringen och i övrig fysisk planering samt att lokalisering och utformning av infrastrukturen är anpassad till männi-

---

³ Regeringsbeslut I:4, 2012-04-26, M2012/1171/Ma.

skors behov, för att minska resurs och energianvändning samt klimatpåverkan, samtidigt som hänsyn är tagen till natur- och kulturmiljö, estetik, hälsa och säkerhet.

4. Kollektivtrafik, gång och cykel

Kollektivtrafiksystem är miljöanpassade, energieffektiva och tillgängliga och det finns attraktiva, säkra och effektiva gång- och cykelvägar.

5. Natur- och grönområden

Det finns natur- och grönområden och grönstråk i närhet till bebyggelsen med god kvalitet och tillgänglighet.

6. Kulturvärden i bebyggd miljö

Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas.

7. God vardagsmiljö

Den byggda miljön utgår från och stöder människans behov, ger skönhetsupplevelser och trevnad samt har ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur.

8. Hälsa och säkerhet

Människor utsätts inte för skadliga luftföroreningar, kemiska ämnen, ljudnivåer och radonhalter eller andra oacceptabla hälso- eller säkerhetsrisker.

9. Hushållning med energi och naturresurser

Användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och att främst förnybara energikällor används.

10. Hållbar avfallshantering

Avfallshanteringen är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

För att underlätta uppföljning och utvärdering, har Boverket delat in preciseringarna utifrån tre fokusområden.

- bebyggelsestruktur och transporter
- god livsmiljö
- byggnader och resurshushållning

Läs mer om Boverkets fokusområden i kapitel 4.

2.3 Etappmål

Nedan följer en beskrivning av de etappmål som kopplar till miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Detaljerade beskrivningar av etappmålen återfinns på Sverigesmiljomal.se. Etappmålen följs upp av Naturvårdsverket.

Andelen gång-, cykel- och kollektivtrafik⁴

Andelen persontransporter med kollektivtrafik, cykel och gång i Sverige ska vara minst 25 procent år 2025, uttryckt i personkilometer, i riktning mot att på sikt fördubbla andelen för gång-, cykel- och kollektivtrafik. Etappmålet följs upp av Trafikanalys⁵.

Integrering av stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer⁶

En majoritet av kommunerna ska senast år 2025 ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter. Etappmålet följs upp av Boverket⁷.

Metod för stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer⁸

Kommunerna ska senast år 2020 ha tillgång till en utvecklad metod för att ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter. Etappmålet följs upp av Boverket⁹.

Ökad resurshushållning i byggsektorn¹⁰

Insatser ska vidtas så att förberedandet för återanvändning, materialåtervinning och annat materialutnyttjande av icke-farligt byggnads- och rivningsavfall är minst 70 viktprocent senast år 2020. Etappmålet följs upp av Naturvårdsverket.

Ökad resurshushållning i livsmedelskedjan¹¹

Insatser ska vidtas så att senast år 2020 sorteras minst 50 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara, och minst 40 procent av matavfallet behandlas så att även energi tas tillvara. Etappmålet följs upp av Naturvårdsverket.

---

⁴ Regeringens skrivelse 2017/18:230 och Civilutskottets betänkande 2017/18:CU39

⁵ Regeringsuppdrag om att följa upp etappmålet om ökad gång-, cykel- och kollektivtrafik. Diarienummer: N2018/04588/TS

⁶ Regeringens skrivelse 2017/18:230 och Civilutskottets betänkande 2017/18:CU39

⁷ Regeringsbeslut Dnr M2018/01 094/Nm

⁸ Regeringens skrivelse 2017/18:230 och Civilutskottets betänkande 2017/18:CU39

⁹ Regeringsbeslut Dnr M2018/01 094/Nm

¹⁰ Svenska miljömål - preciseringar av miljö kvalitetsmålen och en första uppsättning etappmål Departementsserien 2012:23

¹¹ Svenska miljömål - preciseringar av miljö kvalitetsmålen och en första uppsättning etappmål Departementsserien 2012:23

3. Indikatorer för Sveriges miljömål

Boverket har den 28 februari 2017 beslutat om indikatorer för God bebyggd miljö med utgångspunkt i de tre fokusområden som myndigheten använder sig av vid uppföljningar inom miljömålsarbetet.

Nedan följer beskrivningar av de indikatorer som följs upp årligen på Sverigesmiljomal.se

3.1 Bostäder och boende i kollektivtrafikhärlägen

Beslutande myndighet: Boverket

Vad följer indikatorn upp?

Primärt miljökvalitetsmål: God bebyggd miljö

Sekundärt miljökvalitetsmål: Frisk luft och Begränsad klimatpåverkan

Fokusområde: Bebyggelsestruktur och transporter

Preciseringar: Hållbar bebyggelsestruktur, Infrastruktur, Kollektivtrafik, gång och cykel

Agenda 2030-mål: 11.2, 11.3, 11.6

Därför har indikatorn valts: Perspektiv som indikatorn belyser (DPSIR¹²): State

Hur människor transporterar sig mellan bostaden och olika målpunkter har en betydande påverkan på miljön. För att uppnå God bebyggd miljö är minskat bilresande en viktig faktor. Val av trafikslag för olika typer av resor styrs av hur bebyggelsen är lokaliserad och tillgängligheten till andra trafikslag än personbilen. För att människor ska välja kollektivt resande framför egen bil är närheten till kollektivtrafik från bostaden viktig. Indikatorn följer därför hur mycket bostäder som byggs i kollektivtrafikhärlägen varje år, för att se hur nybyggnation påverkar förutsättningar för kollektivt resande.

Indikatorn följer upp andelen boende inom tätort som bor inom 400 meter från kollektivtrafikens knutpunkter samt andelen nybyggda bostäder inom 400 meter från kollektivtrafikens knutpunkter. Indikatorn ger ett mått på tillgången till en god kollektivtrafik inom ett rimligt avstånd från bostaden. Tillgången till kollektivtrafik inom ett gångavstånd ger goda möjligheter att använda transporter med låg miljöpåverkan.

---

¹² DPSIR är en modell för att beskriva orsakssamband i samspelet mellan samhället och miljön. Modellen har antagit av EU:s byrå för miljö (EEA-European Environment Agency) och innehåller följande komponenter:

Driving forces (Drivkrafter, aktiviteter som ligger bakom ett miljöproblem)

Pressures (Påverkan, fysiska aktiviteter som orsakar problemet)

States (Tillstånd, problemet eller tillståndet i en miljö, på grund av påverkan)

Impacts (Effekter, konsekvenser problemet orsakar)

Responses (Responser, åtgärder som kan vidtas för att minska eller rätta till problemet)

Indikatorn presenteras i form av kartor och diagram.

Denna metod har använts för att ta fram data för indikatorn: Data tas fram av SCB på uppdrag av Boverket, och används direkt så som den levereras.

Fakta om data: Datan som används är ”Bostäder i kollektivtrafikhärlägen”, som tas fram av SCB, på uppdrag av Boverket som också finansierar denna. Data beställs årligen av Boverket. Indikatorn uppdateras årligen, men har en fördröjning av året som redovisas.

Boverket har i dagsläget inte tillgång till lägenhetsregistret, vilket skulle krävas för att kunna följa upp indikatorn på egen hand. Lantmäteriet äger registret och även SCB har tillgång till det. Fastighetsregistret finns hos Lantmäteriet. Trafikverket har data över järnvägsstationer. Övriga knutpunkter för kollektivtrafik samt kollektivtrafikavgångar finns hos Samtrafiken, Trafiklab.

Geografisk upplösning: Indikatorn finns på regional och lokal nivå.

Kontakt och ansvar: Ansvarig myndighet är Boverket. Ansvarig myndighet för regional upplösning är RUS.

Fördjupningstext/ytterligare underlag

Utvecklingsbehov

3.2 Bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan

Beslutande myndighet: Boverket

Vad följer indikatorn upp?

- Primärt miljö kvalitetsmål: God bebyggd miljö
- Sekundära miljö kvalitetsmål: Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Ingen övergödning.
- Boverkets fokusområde: Byggnader och resurshushållning
- Preciseringar: Hållbar bebyggelsestruktur, Hushållning med energi och naturresurser.
- Agenda 2030-mål: 7.2, 7.3, 12.1, 12.2, 12.4, 12.5, 12.6, 12.8, 13.2, 13.3

Därför har indikatorn valts

Boverket ansvarar för att bygga upp och sprida kunskap om bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan och utveckling. Det görs med hjälp av ett antal miljöindikatorer som utgår från de nationella miljö kvalitetsmålen och som täcker in sektorns mest betydande miljöpåverkan. Indikatorerna bygger på tillgänglig data och visar att sektorn står för en betydande del av samhällets miljöpåverkan. Detta är av relevans vid uppföljning av preciseringarna Hållbar bebyggelsestruktur och Hushållning av energi och naturresurser. De delar som används för att följa upp miljömålen är följande:

- utsläpp till luft - växthusgaser, kväveoxider, partiklar,
- energianvändning – förnybart, fossilt, kärnkraft
- energieffektivisering (under utveckling)
- användning av hälso- och miljöfarliga kemiska produkter
- uppkommet avfall

Perspektiv som indikatorn belyser (DPSIR):

- Utsläpp till luft – P (pressure)
- Energianvändning, användning av hälso- och miljöfarliga kemiska produkter och uppkommet avfall – D (driving forces)

Indikatorn ska visa:

- totala utsläpp (inhemsk produktion plus import)
- totala utsläpp fördelat på branscher
  - byggverksamhet (nyproduktion/rivning)
  - fastighetsförvaltning övrigt (reoveringar/ombyggnad)
  - fastighetsförvaltning uppvärmning
- total användning (inhemsk produktion plus import)
- total användning fördelat på branscher
  - byggverksamhet (nyproduktion/rivning)
  - fastighetsförvaltning övrigt (reoveringar/ombyggnad)
  - fastighetsförvaltning uppvärmning

Denna metod har använts för att ta fram data för indikatorn

Boverkets miljöindikatorer bygger på underlag som SCB tar fram på uppdrag av Boverket. SCB:s underlag baseras på data från national- och miljöräkenskaperna med uppgifter från bland annat Energimyndigheten, Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen.

För att fånga bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan ur ett livscykelperspektiv används en variant av en traditionell så kallad input-output-analys (IOA). Följande delar ingår:

- direkt miljöpåverkan från själva byggverksamheten
- indirekt miljöpåverkan från tidigare steg i processen, bland annat vid tillverkningen av de byggprodukter som används
- miljöpåverkan som uppstår under driftsskedet, till exempel när befintliga byggnader renoveras
- miljöpåverkan som uppstår vid uppvärmning av byggnaderna

De två första punkter är i enlighet med en traditionell IOA. De andra två är tillägg som görs för att fånga miljöpåverkan ur ett livscykelperspektiv. Detta skiljer metoden från en traditionell input-output-analys. Bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan blir därmed större än om en traditionell IOA används. Det innebär också att jämförelser med andra sektorer inte är möjlig.

En fördelningsnyckel används för att identifiera och sortera ut vilka aktiviteter som ingår i bygg- och fastighetssektorn, eftersom branschindelningen enligt nationalräkenskaperna är för grov för att kunna användas rakt av utifrån Boverkets behov.

Bygg- och fastighetssektorn representeras av branscherna Byggverksamhet (SNI 41–43) och Fastighetsverksamhet (SNI 68) enligt miljö- och nationalräkenskaperna, där SNI är standard för svensk näringsgrensindelning. Boverket har beställt en uppdelning av SNI 41–43 för att bättre kunna redovisa miljöpåverkan från byggnader. Boverkets miljöindikatorer redovisas uppdelat enligt följande:

- byggverksamhet (exklusive anläggning av vägar och järnvägar)
- fastighetsförvaltning (uppvärmning respektive övrigt)
- anläggning av vägar och järnvägar (endast öppen data)

I national- och miljöräkenskaperna exkluderas den största delen av uppvärmning i branschen Fastighetsförvaltning (SNI 68). För att fånga ett livscykelperspektiv gör SCB därför för Boverkets räkning en omfördelning av den energi som används för uppvärmning av bostäder och lokaler.

De varor och tjänster som används i byggprocessen är förutom produkter som tillverkas inom landet även sådana som tillverkas i andra länder. Miljöpåverkan från importen sker inte i Sverige, utan i de länder där produkterna tillverkas. Men eftersom produkterna används i Sverige och miljöindikatorerna ska belysa sektorns miljöpåverkan ur ett livscykelperspektiv, skattas utsläppen även från tillverkningen av de importerade produkterna. Olika länder har olika produktionsätt. För de flesta indikatorer skattas dock utsläppen från importerade produkter som om de hade producerats i Sverige. Detta innebär förmodligen en underskattning av utsläppen. När det gäller utsläpp av växthusgaser har SCB förbättrat metoden och skattar istället utsläppen genom antaganden om andra länders produktionsätt, vilket bör vara mer rättvisande.

Statistiken över uppkommet avfall är än så länge bristfällig. Därför utgår inte den redovisningen från ett livscykelperspektiv som för de andra indikatorerna.

Fakta om data: Boverket finansierar framtagandet av indikatorerna. Indikatorerna uppdateras årligen från år 2016. Data finns från år 2008. Det är ca 2 år efterlämning av data. Nya data publiceras i december varje år.

Geografisk upplösning: Miljöindikatorerna är möjlig att regionalisera och planen är att ta fram regionala data på sikt.

Kontakt och ansvar: Boverket

Fördjupningstext/ytterligare underlag

<https://www.boverket.se/sv/byggande/hallbart-byggande-och-forvaltning/miljoindikatorer---aktuell-status/om-miljoindikatorerna>

Utvecklingsbehov

En indikator som visar energieffektivisering är under utveckling och planeras att vara klar under 2019.

Miljöindikatorerna är konjunkturberoende dvs. utsläppen/användning ökar vid ökat byggande om byggmetoderna är densamma. En metod ska tas fram som visar sambandet mellan miljöpåverkan och aktiviteten i bygg- och fastighetssektorn. Detta för att visa om bygg- och fastighetssektorn blir mer miljöeffektiv.

Boverket deltar i Naturvårdsverkets arbete med att utveckla klimatscenarier för bygg- och fastighetssektorn. Tanken är att använda samma systemgränser som miljöindikatorerna. Klimatscenarier ska visa utvecklingen utifrån beslutade styrmedel och kunna användas för analys av nya styrmedel.

3.3 Skyddad bebyggelse

Beslutande myndighet: Boverket

Vad följer indikatorn upp?

- Miljökvalitetsmål: God bebyggd miljö
- Fokusområde: God livsmiljö
- Precisering: Kulturvärden i bebyggd miljö
- Agenda 2030-mål: 11.4

Därför har indikatorn valts

Enligt preciseringen skall det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer bevaras, användas och utvecklas. Detta sker dels genom direkta skydd av byggnadsvärden eller miljöer och dels genom anpassning i plan- och byggprocessen. Hur enskilda byggnader och miljöer faktiskt tas till vara varierar från fall till fall och är beroende av flera olika faktorer. Andelen byggnadsminnen ger en bild av hur aktiva framförallt länsstyrelserna är i arbetet med att skydda kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Kommunen har möjlighet att ange skydds- och varsamhetsbestämmelser i detaljplan som sedan ligger till grund för bedömningen av bygglov. Andelen bebyggelse som har skydds- eller varsamhetsbestämmelse ger därför den bild av kommunens ambitionsnivå i arbetet med kulturmiljöns värden i plan- och byggprocessen.

Indikatorn är sammansatt och består av:

- byggnadsminnen
- q-märkning

Genom att föreslå indikatorn i detta uppdrag kan den få ökad tyngd, vilket i förlängningen kan leda till bättre datatäckning.

Perspektiv som indikatorn belyser (DPSIR): Respons

Indikatorn ska visa:

Byggnadsminnen och q-märkning. Kulturhistoriskt värdefulla byggnader och kulturmiljöer som genom Plan- och bygglagen respektive Kulturmiljölagen har säkerställts med ett formellt skydd.

Denna metod har använts för att ta fram data för indikatorn

Inom ramen för projektet Räkna-q har länsstyrelserna i respektive län granskat samtliga plankartor med avseende på eventuella skydds- eller varsamhetsbestämmelser enligt Plan- och bygglagen. Samtliga byggnader med sådana bestämmelser har registrerats i en geodatabas. I dagsläget saknas en del uppgifter från en del av länen.

Uppgifterna om antalet byggnader skyddade som byggnadsminne enligt Kulturmiljölagen är hämtade från Riksantikvarieämbetets Bebyggelseregister. Data om byggnadsminnen i Bebyggelseregistret bygger på beslut om byggnadsminnesförklaringar som länsstyrelserna skickar för kännedom till Riksantikvarieämbetet.

Fakta om data

Data för q-märkning kommer från länen och materialet bearbetas av RUS årligen. En majoritet av länen har i dagsläget genomfört en grundregistrering, men på grund av resursbrist är det inte alla som har fortsatt att uppdatera data årligen. Indikatorn kräver därför fortsatt utveckling för att säkerställa dataförsörjning. Data för byggnadsminnen kommer från RAÄs Bebyggelseregister och sammanställs av RUS årligen.

Geografisk upplösning: Byggnadsminnen visar antal på länsnivå och q-märkt visar antal på kommunnivå.

Kontakt och ansvar: Ansvarig myndighet är Boverket. RUS ansvarar på regional nivå.

Fördjupningstext/ytterligare underlag

Utvecklingsbehov

3.4 Tillgång till Service och grönska

Beslutande myndighet: Boverket

Vad följer indikatorn upp?

- Primärt miljö kvalitetsmål: God bebyggd miljö
- Fokusområde: God livsmiljö

- Preciseringar: God vardagsmiljö, Natur- och grönområden
- Agenda 2030-mål: 3.4, 11.1, 11.4, 11.7

Därför har indikatorn valts

För att få till en god livsmiljö krävs bl.a. tillgång till livsmedelsbutik, vårdcentral och grundskola samt skyddad natur i närheten av bostaden.

Indikatorn är sammansatt och består av två befintliga delindikatorer:

- indexerad tillgänglighet till tre servicepunkter; livsmedelsbutik, vårdcentral och grundskola
- närhet till skyddad natur

Delindikatorn för den skyddade naturen har valts för att den skyddade naturen är av särskild betydelse för människors hälsa, friluftsliv och rekreation. Närheten till den skyddade naturen följs upp redan i dag och data uppdateras med god frekvens. Den andra delindikatorn hanterar människors tillgänglighet till grundläggande service som livsmedelsbutik, vårdcentral och grundskola och är viktig för att säkerställa en god vardagsmiljö. Även här finns data som uppdateras med god frekvens.

Perspektiv som indikatorn belyser (DPSIR): State

Indikatorn ska visa:

- Indexerad tillgänglighet beräknad på befolkningens närhet till livsmedelsbutiker, grundskolor och vårdcentraler.
- Andel av befolkningen med mindre än 1000 m till skyddad natur.

Denna metod har använts för att ta fram data för indikatorn

Indexerad tillgänglighet till livsmedelsbutik, vårdcentral och grundskola tas fram med GIS-analyser baserat på hur stor andel av befolkningen som har max 1000 meter i vägnätet till en servicepunkt. Indikatorn för tillgängligheten till respektive servicepunkt uttrycks i andel befolkning som bor inom 1 000 meter från denna. Varje indikator (ILIVS, ISKOLA respektive IVÅRD) normaliseras för varje kommun enligt en beräkning. Ett sammanvägt index beräknas slutligen för varje kommun.

Närhet till skyddad natur beräknar medelavstånd till skyddad natur inom olika avstånd från bostaden.

Fakta om data

- Data för indexerad tillgänglighet till livsmedelsbutik, vårdcentral och grundskola kommer från SCB och Tillväxtanalys. Trafikanalys följer upp och bearbetar data årligen.
- Närhet till skyddad natur följs upp av Naturvårdsverket och SCB årligen.

Geografisk upplösning: Indexerad tillgänglighet är nationell och ger ett värde för varje kommun. Skyddad natur är nationell.

Kontakt och ansvar: *Boverket, RUS*

Fördjupningstext/ytterligare underlag

Utvecklingsbehov

Tillgång till skyddad natur är betydelsefullt för människors hälsa, friluftsliv och rekreation men är i dagsläget inte optimal som mått för tillgång till grönska. Förutsättningarna och tillgången till skyddad natur varierar starkt mellan olika delar av landet, och avstånd till skyddad natur kan vara mindre relevant för vissa områden, då det inte säger något direkt om den faktiska tillgängligheten till bostadsnära natur av god kvalitet. Områden som får ett lågt värde kan fortfarande ha god tillgänglighet till denna typ av natur.

3.5 Inomhusmiljö

Beslutande myndighet: Boverket.

Observera att indikatorn ännu ej är igångsatt utan är under utveckling. Indikatorn beskrivs övergripande.

Vad följer indikatorn upp?

Primärt miljö kvalitetsmål: God bebyggd miljö.

Sekundärt miljö kvalitetsmål: Generationsmål punkt 3 Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan.

Fokusområde inom God bebyggd miljö: God livsmiljö

Precisering inom God bebyggd miljö: Hälsa och säkerhet

Agenda 2030-mål: 11, 12

Därför har indikatorn valts

Boverket anser att en indikator för preciseringen Hälsa och säkerhet är särskilt viktig då hälsorelaterade aspekter i den byggda miljön är en central del i miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Boverket har valt en indikator för inomhusmiljön, eftersom inomhusmiljön har stor betydelse för människors hälsa. Människor tillbringar en stor del av sina liv inomhus. Ca 1,2 miljoner vuxna anger att de har hälsobesvär som de relaterar till inomhusmiljön i bostaden, i skolan eller på arbetsplatsen. Detta enligt miljö hälsorapporten för vuxna från 2009 som Socialstyrelsen i samverkan med Institutet för Miljömedicin tagit fram.

Denna metod har använts för att ta fram data för indikatorn: *Indikatorn är fortfarande under utveckling.*

Fakta om data: *Indikatorn är fortfarande under utveckling.*

Geografisk upplösning: *Indikatorn är fortfarande under utveckling.*

Kontakt och ansvar: *Boverket*

Fördjupningstext/ytterligare underlag: *Indikatorn är fortfarande under utveckling.*

Utvecklingsbehov: *Indikatorn är fortfarande under utveckling.*

4. Beskrivning av indikatorer och uppföljningsmått utifrån miljö kvalitetsmålets preciseringar

I detta kapitel beskrivs de olika mått och nivåer för uppföljning och bedömning som är aktuella för respektive precisering. Det framgår även vem som har ansvar för uppföljningen och bedömningen, samt hur framtagande och bearbetning av informationen ska gå till.

Utöver de beslutade indikatorerna för Sveriges miljömål, ser Boverket att det finns ytterligare indikatorer som har bäring på God bebyggd miljö. De indikatorerna har lyfts till generationsmålet. En av dessa är indikatorn *Resvanor (km) uppdelade på färd sätt och kön*. Den kopplar till preciseringen Hållbar bebyggelsestruktur och är viktig för att se om vi uppnår en minskad bilanvändning. Den andra indikatorn som har bäring på God bebyggd miljö och som har lyfts till generationsmålet är *Uppkommet avfall uppdelat per näringsgren: Livsmedel, textil, byggverksamhet, elektronik och hushåll*. Den kopplar till preciseringen Hållbar avfallshantering och är viktig för att följa upp de delar av avfallet som inte uppstår inom bygg- och fastighetssektorn.

Det är angeläget att uppföljningen av God bebyggd miljö samordnas med målen för folkhälsopolitiken och transportpolitiken, såväl de transportpolitiska hänsynsmålen¹³ som funktionsmålen¹⁴.

Boverkets fokusområden

För att underlätta uppföljning och utvärdering, har Boverket delat in preciseringarna utifrån tre fokusområden; bebyggelsestruktur och transporter, god livsmiljö samt byggnader och resurshushållning. Områdena återspeglar preciseringarnas innehåll där vissa aspekter har lyfts mer än andra. Kulturvärden i bebyggd miljö återfinns inom flera fokusområden.

---

¹³ Hänsynsmål (bl.a.): Transportsektorn bidrar till att övriga miljö kvalitetsmål nås och till minskad ohälsa. Prioritet ges till de miljöpolitiska delmål där transportsystemets utveckling är av stor betydelse för möjligheterna att nå uppsatta mål.

¹⁴ Funktionsmål: Medborgarnas resor förbättras genom ökad tillförlitlighet, trygghet och bekvämlighet. Kvaliteten för näringslivets transporter förbättras och stärker den internationella konkurrenskraften. Tillgängligheten förbättras inom och mellan regioner samt mellan Sverige och andra länder.

Arbetsformerna, genomförandet och resultaten av transportpolitiken medverkar till ett jämställt samhälle. Transportsystemet utformas så att det är användbart för personer med funktionsnedsättning. Barns möjligheter att själva på ett säkert sätt använda transportsystemet, och vistas i trafikmiljöer, ökar. Förutsättningarna för att välja kollektivtrafik, gång och cykel förbättras.

Fokusområde Bebyggelsestruktur och transporter

Bebyggelsestruktur och transporter innefattar i första hand preciseringarna Hållbar bebyggelsestruktur och Hållbar samhällsplanering samt Infrastruktur och till viss del Kollektivtrafik, gång- och cykel.

Aktuella mått:

- ***Bostäder i kollektivtrafikhärlägen*** (se precisering 4.1 nedan för mått och nivåer)
- ***Kommunala översiktsplaner och planeringsunderlag är aktuella*** (se precisering 4.2 nedan för mått och nivåer)
- ***Andelen resor med bil i förhållande till andelen kollektivtrafikresor samt gång och cykelresor*** (se 4.4)
- ***Antalet färdade personkilometer med personbil*** (se 4.4)

Fokusområde God livsmiljö

God livsmiljö innefattar preciseringarna Natur- och grönområden, God vardagsmiljö, Hälsa och säkerhet samt till viss del precisering Kollektivtrafik, gång och cykel. Boverket har identifierat tre sammansatta indikatorer som adresserar de fyra preciseringarna.

Aktuella mått:

- ***Tillgång till service och grönska*** (se precisering 4.5 nedan för mått och nivåer)
- ***Kommuner har tillgång till kompetens att beakta grön- och vattenstrukturen i planeringen, lovgivning och byggande*** (se 4.11)
- ***Kommuner har heltäckande och tillgängliga planeringsunderlag för att utveckla natur- och grönområden inom och i närhet till tätort för friluftsliv och rekreation, naturvård och miljö*** (se 4.11)
- ***Åtgärder för att förbättra kvalitet och tillgänglighet till grönområden*** (se 4.11)
- ***Skyddad bebyggelse*** (se precisering 4.6 nedan för mått och nivåer)
- ***Rivningsförbud***
- ***Kommunernas tillgång till antikvarisk kompetens i planeringen, lovgivning och byggande*** (se 4.11)
- ***Kommuner har heltäckande och tillgängliga planeringsunderlag för att utveckla kulturvärdena.*** (se 4.11)
- ***Inomhusmiljö*** (Under utveckling, se precisering 4.8 nedan för mer information)
- ***Klagomål på inomhusmiljön***
- ***Besvär av inomhusmiljön***
- ***Bostäder med fukt och mögel***
- ***Samtliga byggnader som omfattas av OVK***
- ***Besvär av trafikbuller***
- ***Sömnstörda av trafikbuller***
- ***Antal exponerade för höga ljudnivåer från trafik***

Fokusområde Byggnader och resurshushållning

Byggnader och resurshushållning fokuserar på preciseringarna hushållning med energi och naturresurser och avfall samt den del av precisering hållbar bebyggelsestruktur som handlar om byggnaders utformning och långsiktiga hållbarhet. Inom fokusområdet har miljöindikatorer valts utifrån de 16 miljö kvalitetsmålen som täcker in bygg- och fastighetssektorns mest betydande miljöpåverkan.

Aktuella mått:

- ***Total miljöpåverkan från bygg- och fastighetssektorn (se precisering 4.9)***
- *Exploateringen av jordbruksmark genom bebyggelse och infrastruktur (se 4.8)*
- *Kommuner jobbar avfallsförebyggande (se 4.11)*

4.1 Hållbar bebyggelsestruktur

– en långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur har utvecklats både vid nylokalisering av byggnader, anläggningar och verksamheter och vid användning, förvaltning och omvandling av befintlig bebyggelse samtidigt som byggnader är hållbart utformade,

En viktig förutsättning är att detaljplaneringen syftar till att uppnå ett mångfunktionellt samhälle. För att nå detta måste detaljplaneringen förhålla sig till såväl nybebyggelse som till den befintliga bebyggelsens struktur och innehåll. Avstånd till service, arbetsplats, tillgång till kollektivtrafik beaktas. Samhället ska vara socialt hållbart, vara tryggt och erbjuda rättvis tillgång till service, omsorg och offentligt liv. Olika förutsättningar finns i olika kommuner.

Bebyggelseutvecklingen handlar om förtätningen vilket ger förutsättningar för närhet till samhällsservice, kollektivtrafik osv. Samtidigt är det mesta av bebyggelse redan byggt och det som tillkommer utgör en liten andel. Därför är det viktigt att fokus ligger på att bebyggelsen som redan finns används och förvaltas på ett hållbart sätt.

En viktig förutsättning för hållbara byggnader är att bygg- och fastighetssektorn minskar sin miljöpåverkan. Livscykelperspektivet bör vara en utgångspunkt vid analys av miljöpåverkan för all ny och ombyggnad liksom vid förvaltning av befintlig bebyggelse. Samma sak bör gälla för anläggningsarbeten. Se mer i avsnitt 4.9.

Mått och nivåer

- ***Bostäder i kollektivtrafikhållbara lägen***

Bostäder i kollektivtrafikhållbara lägen

Inom fokusområdet Bebyggelsestruktur och transporter bedömer Boverket att hållbart resande är en av de viktigaste parametrarna. Ett minskat bilberoende är en viktig faktor för att uppnå God bebyggd miljö. Indikatorn Bostäder i kollektivtrafikhållbara lägen

tivtrafiknära lägen visar hur mycket av det årliga nytillskottet i bostadsbeståndet som ger goda möjligheter till ett kollektivt resande. Indikatorn visar därmed på förutsättningar för att minska bilberoendet.

Vad ska indikatorn visa: Indikatorn visar andelen boende inom tätort, inom 400 meter från kollektivtrafikens knutpunkter, samt andelen nytillkomna bostäder i bostadsbeståndet som har tillgång till en god kollektivtrafik inom ett avstånd på 400 meter.

Nivå:

Metod: Datan som används är "Bostäder i kollektivtrafiknära lägen", som tas fram av SCB, på uppdrag av Boverket som också finansierar denna. Data beställs årligen av Boverket. Indikatorn uppdateras årligen, men har en fördröjning av året som redovisas.

När: Årligen

Geografisk användning: Indikatorn finns på regional och lokal nivå.

Uppföljning och bedömning. Boverket analyserar data och ansvarar för bedömning på nationell nivå. RUS ansvarar för uppföljning på regional nivå.

Läs mer under 3.1

4.2 Hållbar samhällsplanering

– städer och tätorter samt sambandet mellan tätorter och landsbygd är planerade utifrån ett sammanhållet och hållbart perspektiv på sociala, ekonomiska samt miljö- och hälsorelaterade frågor,

Preciseringen är övergripande för hela målet. Att den byggda miljön planeras på ett hållbart sätt, utifrån de sociala, ekonomiska och ekologiska dimensionerna är förutsättningen för att nå målet. Det handlar om fungerande processer för strategisk planering, vägning och val mellan olika intressen. Innehållet i preciseringen är svårt att följa upp med idag befintliga data.

Mått och nivåer:

- ***Kommunala översiktsplaner och planeringsunderlag är aktuella.***

Kommunala översiktsplaner och planeringsunderlag är aktuella.

Vad ska indikatorn visa: Andel kommuner med aktuella kommunomfattande översiktsplaner. Andel kommuner med aktuella tematiska underlag.

Nivå: 100 procent (290 st.) av kommuner ska ha en aktuell översiktsplan för hela kommunen (enligt krav i plan- och bygglagen, 3 kap. 1§). 100 procent av kommuner ska ha en energiplan. Andelen kommuner med övriga underlag borde öka. Metod: Data samlas in genom en årlig enkät till länsstyrelserna (plan- och byggenkäten) och en årlig enkät till kommunerna (miljömålsenkäten). I plan- och byggenkäten bedöms aktualitet av kommunens översiktsplan av länsstyrelsen. Svaren till fråga 1.4 Bedömer länsstyrelsen att kommunens översiktsplan är aktuell? används. I miljömålsenkäten bedömer kommunen underlagets aktualitet. Data kan användas direkt.

När: årligen

Geografisk användning: National och regional nivå.

Uppföljning och bedömning: Boverket analyserar data och ansvarar för bedömning.

Datakälla: Plan- och byggenkät – Boverket, miljömålsenkät – RUS/Boverket

4.3 Infrastruktur

– infrastruktur för energisystem, transporter, avfallshantering och vatten och avloppsförsörjning är integrerade i stadsplaneringen och i övrig fysisk planering samt att lokalisering och utformning av infrastrukturen är anpassad till människors behov, för att minska resurs- och energianvändning samt klimatpåverkan, samtidigt som hänsyn är tagen till natur och kulturmiljö, estetik, hälsa och säkerhet,

Mått och nivåer

- ***Bostäder i kollektivtrafikhärlägen*** (se 4.1 ovan för mått och nivåer)
- ***Kommunala planeringsunderlag är aktuella*** (se 4.11 för mått och nivåer)

4.4 Kollektivtrafik, gång och cykel

– kollektivtrafiksystem är miljöanpassade, energieffektiva och tillgängliga och att det finns attraktiva, säkra och effektiva gång- och cykelvägar,

För att nå ett hållbart samhälle måste antalet bilresor minska och andelen resor med kollektivtrafik samt gång och cykel öka. En förutsättning för detta är en tät och effektiv bebyggelse.

Mått och nivåer

- ***Bostäder i kollektivtrafikhärlägen*** (se 4.1 för mått och nivåer)
- ***Andelen resor med bil i förhållande till andelen kollektivtrafikresor samt gång och cykelresor***
- ***Antalet personkilometer med personbil***

Andelen resor med bil i förhållande till andelen kollektivtrafikresor samt gång och cykelresor

Mer energisnåla transporter resulterar i lägre energiåtgång och lägre CO₂ - utsläpp samtidigt som ökad andel gång- och cykelresor kan resultera i ökad folkhälsa. Andelen gång- och cykelresor ska öka mer än andelen kollektivtrafikresor som i sin tur ska öka mer än andelen bilresor.

Vad ska indikatorn visa: Antalet bilresor dividerat med totala antalet resor, antalet kollektivtrafikresor dividerat med totala antalet resor, antalet gång- och cykelresor dividerat med totala antalet resor.

Nivå: Andelen resor med bil minskar medan såväl andelen kollektivtrafikresor som gång- och cykelresor ökar.

Metod: Antalet bilresor dividerat med totala antalet resor, antalet kollektivtrafikresor dividerat med totala antalet transporter, antalet gc-resor dividerat med totala antalet transporter.

Geografisk användning: Nationell nivå

Uppföljning och bedömning: Boverket
Datakälla: RVU Sverige - den nationella resvaneundersökningen, SCB/Trafikanalys

Antalet färdade personkilometer med personbil

Vad ska indikatorn visa: Antalet färdade personkilometrar

Nivå: inte ökar

Metod: direkt data

Geografisk användning: nationell nivå

Uppföljning och bedömning: Boverket

Datakälla: Transportarbete statistik, Transportanalys

4.5 Natur- och grönområden

– det finns natur- och grönområden och grönstråk i närhet till bebyggelsen med god kvalitet och tillgänglighet,

Natur- och grönområden, inklusive parker, bostadsgårdar och vatten, binds samman med grönstråk och stränder i en grönstruktur som är funktionell för människors hälsa och rekreation såväl som för den biologiska mångfalden. Det finns ingen nedre gräns på storlek på grönområde eller park. Med god kvalitet menas ett grönområde eller ett grönstråk som har en rik flora av upplevelsevärden (mötesplats, rymd, rofylldhet (tystnad), lekvänlighet, skogskänsla, kulturhistoria m.m.) såväl som biologiska värden med artrikedom. Med god tillgänglighet menas att områden ligger inom ett visst avstånd, att vägen dit är tillgänglig och attraktiv för fotgängare och cyklister alternativt tillgängliga med kollektivtrafik, att områden i sig är tillgängliga genom skötsel, stigar, faciliteter som bänkar och toaletter.

Uppföljning av denna precisering samordnas med uppföljning med friluftslivsmålen som Boverket ansvarar för: Tillgänglig natur för alla och Attraktiv tätortsnära natur. Under 2013 har Naturvårdsverket i samarbete med andra myndigheter tagit fram en rapport med ett förslag till vilka underlag som kan användas för uppföljning. SCBs statistik om tillgång till natur- och grönområden samt kommunernas planeringsunderlag från Boverkets miljömålsenkät finns med i rapporten.

Mått och nivåer

- *Tillgång till service och grönska*
- *Kommuner har tillgång till kompetens att beakta grön- och vattenstrukturen i planeringen, lovgivning och byggande (se 4.11)*
- *Kommuner har heltäckande och tillgängliga planeringsunderlag för att utveckla natur- och grönområden inom och i närhet till tätort för friluftsliv och rekreation, naturvård och miljö (se 4.11)*

Tillgång till Service och grönska

Tillgång till service och grönska, innefattar en delindikator för tillgången till skyddad natur och en delindikator för tillgängligheten till grundläggande service. Indikatorn ska visa: Andel av befolkningen som bor inom i vägnätet 1000 meter från servicepunkt, indexerat för livsmedelsbutik, vårdcentral och grundskola. Befolkningens tillgång till skyddad natur.

Nivå:

Metod: Indexerad tillgänglighet till livsmedelsbutik, vårdcentral och grundskola tas fram med GIS-analyser baserat på hur stor andel av befolkningen som har max 1000 meter i vägnätet till en servicepunkt. Detta indexeras sedan för de tre olika servicepunkterna och räknas samman till ett värde. Närhet till skyddad natur beräknar medelavstånd till skyddad natur inom olika avstånd från bostaden.

När: Årligen

Uppföljning och bedömning: Boverket

Geografisk upplösning: Indexerad tillgänglighet är ger ett värde för varje kommun. Skyddad natur är nationell.

Datakälla: Data för indexerad tillgänglighet till livsmedelsbutik, vårdcentral och grundskola kommer från SCB och Tillväxtanalys. Trafikanalys följer upp och bearbetar data årligen. Närhet till skyddad natur följs upp av Naturvårdsverket och SCB årligen.

Läs mer under 3.4

Utvecklingsförslag:

I dagsläget saknas det underlag som skulle visa på kvalitet i de grönområden som människor har tillgång till. Detta är svårt att mäta. Med rätt kunskap samt med modern mätteknik och analysmetoder bör det vara möjligt att utveckla indikatorer och ta fram data som visar kvalitet i grönområdena. Ett förslag skulle kunna vara Tillgång till ett natur- eller grönområde av god kvalitet inom 300 meter från bostad.

4.6 Kulturvärden i den byggda miljön

– det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas,

Kulturmiljö är en ändlig resurs. Visserligen tillkommer nya värden successivt, men de som försvinner innebär en förlust av något som inte kan återskapas. Kulturmiljön är en viktig resurs för det hållbara samhället, såväl ur ekonomiskt och socialt som miljömässigt hänseende. Ett väl utarbetat planeringsunderlag för kulturmiljöfrågor förbättrar möjligheterna att arbeta långsiktigt och strategiskt. Underlaget i sig är dock ingen garant för att den fysiska miljön utvecklas på

önskat sätt, även relevant kompetens behövs. Genom att vara en del av kommunens arbete med den fysiska planeringen kan antikvarien omsätta underlagets intentioner i verkligheten, däribland även bidra till att kulturvärden säkerställs juridiskt. Indikatorerna har valts eftersom kedjan underlag-kompetens- skydd krävs om preciseringen ska nås. Studier som Boverket har genomfört bekräftar denna hypotes.¹⁵

Mått och nivåer

- *Skyddad bebyggelse*
- *Rivningsförbud*
- *Kommunernas tillgång till antikvarisk kompetens i planeringen, lov-givning och byggande (se 4.11)*
- *Kommuner har heltäckande och tillgängliga planeringsunderlag för att utveckla kulturvärdena. (se 4.11)*

Skyddad bebyggelse

Indikatorn för Skyddad Bebyggelse fokuserar på bevarandet av kulturvärden och hur stor del av bebyggelsen som skyddas varje år. Det råder brist på dataunderlag inom kulturmiljöområdet och det är svårt att ta fram indikatorer som kan anses ge en heltäckande bild av preciseringen. Den föreslagna indikatorn består av två delindikatorer som båda följts upp sedan tidigare. Byggnadsminnen och q-märkt. Läs mer under 3.3

q-märkt

Vad ska indikatorn visa: antal skyddade byggnader – genom antalet varsamhets och skyddsbestämmelser,

Nivå: ökar

Metod: Data kommer från länen och materialet bearbetas av RUS. Ännu omfattas inte alla län.

När: årligen

Geografisk användning: nationell och regional (för vissa län) nivå

Uppföljning och bedömning: Boverket

Datakälla: län och RUS

Byggnadsminnen

Vad ska indikatorn visa: antal byggnader skyddade som byggnadsminne

Nivå: ökar

Metod: Data kommer från RAÄ Bebyggelseregister och sammanställs av RUS

När: årligen

Geografisk användning:

Uppföljning och bedömning:

Datakälla:

¹⁵ Se exempelvis "Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. En analys av miljömålsenkäten 2009" (Boverket 2009) eller "Kulturhistorisk värdefull bebyggelse. Underlagsrapport till fördjupad utvärdering av God bebyggd miljö 2007" (Boverket 2007).

Rivningsförbud

Vad ska indikatorn visa: antal kommunala rivningsförbud

Nivå: ökar

Metod: enkät som besvaras av kommunerna

När: årligen

Geografisk användning: nationell och regional nivå

Uppföljning och bedömning: Boverket

Datakälla: Miljömålsenkäten, RUS/Boverket

Utvecklingsförslag:

Indikator *Rivningsförbud* kan tas bort när några fler län är med i *q-märkt* eftersom de visar överlappande information (*q-märkt* baseras dock på reella siffror, *Rivningsförbud* på en uppskattning). Då indikatorerna uppvisar små förändringar mellan åren kan det övervägas om uppdateringen inte kan ske med glesare intervall, t ex vartannat år.

I nuläget saknas en ”förvaltningsindikator” som beskriver den faktiska situationen för kulturmiljön. Det finns sedan tidigare förslag på förvaltningsindikatorer, se t ex RAÄs kulturmiljöövervakning 2007, men de har inte kunnat driftsättas pga. medelsbrist.

Ett alternativ till att driftsätta nya indikatorer är att göra kvalitativa studier i samband med fördjupad utvärdering. Arbetet kan ske både genom fördjupande studier av befintliga indikatorer (t ex hur är kunskapsunderlagen utformade?) eller genom att helt fristående studier.

4.7 God vardagsmiljö

den bebyggda miljön utgår från och stöder människans behov, ger skönhetsupplevelser och trevnad samt har ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur,

En viktig förutsättning för att uppnå en god vardagsmiljö är att det finns ett bra förhållningssätt till såväl nybebyggelse som till den befintliga bebyggelsens struktur och innehåll. Avstånd till service, arbetsplats, tillgång till kollektivtrafik, naturområden beaktas. Samhället ska vara socialt hållbart, vara tryggt och erbjuda rättvis tillgång till service, omsorg och offentligt liv.

Denna precisering kan ses som en sammansättning av preciseringarna 4-10. Alltså om dessa är uppfyllda är även god vardagsmiljö uppfylld.

Mått och nivåer

- *Tillgång till service och grönska (se 4.5)*

Utvecklingsförslag:

- *Andel skolor/skolbarn med tillgång till skolgårdar*

Skolgårdar är en viktig del av barns vardagsmiljö. Indikatorn behövs för att visa hur förtätningen påverkar barn och ungas vardagsmiljö. Tillgång till och kvalitet av dessa miljöer påverkar bl.a. barns fysisk och psykisk hälsa samt inlärningsmöjligheter. Förslagsvis kan GIS-analys användas för att se vilken yta det finns på skolans fastighet i förhållande till byggnadens och skolans storlek (antal elever).

4.8 Hälsa och säkerhet

Fokus inom precisering läggs på inomhusmiljön, med undantag av buller. Kvalitet av tätortsluft behandlas idag i målet Frisk luft, där mängd partiklar, växthusgaser m.m. följs upp.

Samtliga kvarvarande indikatorer under denna precisering utgår till förmån för indikatorn för Inomhusmiljö, när den är på plats.

Mått och nivåer

- *Inomhusmiljö* (ej färdigställd indikator)
- *Klagomål på inomhusmiljön*
- *Besvär av inomhusmiljön*
- *Bostäder med fukt och mögel*
- *Samtliga byggnader som omfattas av OVK*
- *Besvär av trafikbuller*
- *Sömnstörda av trafikbuller*
- *Antal exponerade för höga ljudnivåer från trafik*

Inomhusmiljö

Den tredje indikatorn inom fokusområdet God livsmiljö. Människor tillbringar en stor del av sina liv inomhus och inomhusmiljön har därför stor betydelse för människors hälsa. Boverket arbetar med att färdigställa indikatorn.

Läs mer under 3.5

Klagomål på inomhusmiljön hos kommunernas miljökontor

Vad ska indikatorn visa: Antal klagomål som har anmälts hos kommunernas miljökontor

Nivå: minskar

Metod: Sammanställning av resultatet från Miljömålsenkäten. Relatera till Miljö- och hälsorapporten och eventuellt BETSI

När: Inför fördjupad utvärdering

Geografisk användning: nationell och regional nivå

Uppföljning och bedömning: Boverket

Datakälla: miljömålsenkät, RUS/Boverket

Besvär av inomhusmiljö

Vad ska indikatorn visa: Andelen vuxna (19–81 år) i Sverige som minst en gång per vecka under en tremånadersperiod kände sig besvärade av symtom som de ansåg berodde på inomhusmiljön i hemmet och/eller skolan eller arbetet. Symtomen är trötthet, huvudvärk, klåda/sveda/irritation i ögonen, irriterad/täppt/rinnande näsa.

Nivå: minskar

Metod: Direkt data. Miljöhälsoenkät

När: vart 8 år

Geografisk användning: nationell och regional nivå

Uppföljning och bedömning: Boverket

Datakälla: Miljöhälsoenkäten, Folkhälsomyndigheten (FHM)

Bostäder med fukt och mögel

Vad ska indikatorn visa: Andelen vuxna (19–81 år) i Sverige som uppgav att de hade eller hade haft synlig fuktskada, synlig mögelväxt och/eller känt lukt av mögel i bostaden.

Nivå: minskar

Metod: Direkt data. Miljöhälsoenkät

När: Inför fördjupad utvärdering

Geografisk användning: nationell och regional nivå

Uppföljning och bedömning: Boverket

Datakälla: Miljöhälsoenkäten, Folkhälsomyndigheten (FHM)

Samtliga byggnader som omfattas av obligatorisk ventilationskontroll (OVK) ska ha en fungerande ventilation

Vad ska indikatorn visa: Andel byggnader som omfattas av OVK som har godkänd ventilation

Nivå: 100 % av byggnader med krav på OVK

Metod: - Bearbetning behövs. Sammanställning av OVK uppgifter i energideklarationsregistret. Den kompletteras med en uppföljning av den enkät som gjordes 2006. Resultatet ger dels en indikator över OVK hur statusen för OVK besiktningar och resultat förändras i energideklarationsregistret och dels en trend om hur kommunernas arbete med OVK förändrats på regional nivå från 2006

När: årligen

Geografisk användning: nationell och regional nivå

Uppföljning och bedömning: Boverket

Datakälla: Energideklarationsregister, Boverket

Besvär av trafikbuller

Vad ska indikatorn visa: Andelen vuxna (19–81 år) i Sverige som minst en gång per vecka under en tremånadersperiod kände sig besvärade av trafikbuller (från väg-, tåg- och/eller flygtrafik) i eller i närheten av sin bostad.

Nivå: minskar

Metod: Direkt data. Miljöhälsoenkät

När: vart 8 år

Geografisk användning: nationell och regional nivå

Uppföljning och bedömning: Boverket

Datakälla: Miljöhälsoenkäten, Folkhälsomyndigheten (FHM)

Sömnstörda av trafikbuller

Vad ska indikatorn visa: Andelen vuxna (19 - 81 år) i Sverige som minst en gång per vecka året runt uppgivit att de har svårt att somna eller blir väckt av trafikbuller från väg-, tåg- och/eller flygtrafik.

Nivå: minskar

Metod: Direkt data. Miljöhälsoenkät

När: vart 8 år

Geografisk användning: nationell och regional nivå

Uppföljning och bedömning: Boverket

Datakälla: Miljöhälsoenkäten, Folkhälsomyndigheten (FHM)

Antal exponerade för höga ljudnivåer från trafik

Vad ska indikatorn visa: Antal invånare exponerade för höga ljudnivåer från trafik

Nivå: minskar

Metod: GIS-analys

När: vart femte år

Geografisk användning: nationell nivå

Uppföljning och bedömning: Boverket

Datakälla: Naturvårdsverkets undersökning

Utvecklingsförslag:

När indikatorn för Inomhusmiljö finns på plats kan den komma att ersätta flertalet av de kvarvarande måtten under preciseringen Hälsa och säkerhet.

4.9 Hushållning med energi och naturresurser

– användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och att främst förnybara energikällor används

Naturresurser är ett vitt begrepp. Boverket väljer att avgränsa naturresursfrågan till att gälla hanteringen av den ändliga resursen mark och speciellt jordbruksmark och hur den bebyggda och exploaterade marken utvecklas. Bygg- och fastighetssektorn använder stora mängder energi och material vid uppförande och förvaltning av bebyggelsen. Livcykelanalyser är ett sätt att identifiera och kvantifiera miljöpåverkan. Boverkets miljöindikatorer har valts för att följa upp sektorns miljöpåverkan.

Energianvändning hanteras främst i koppling till bebyggelse.

Vatten är en särskilt viktig resurs i den byggda miljön. Utan hållbar hantering av vattenresurser kan inte en god bebyggd miljö nås. Användning av vatten som resurs hanteras redan till stor del i målen Grundvatten av god kvalitet, Levande sjöar och vattendrag. Vissa frågor som dricksvattenförsörjning i framförallt storstadskommuner samt hantering av dagvatten och problem med enskilda avlopp bör även uppmärksammas vid fördjupad utvärdering även om inga specifika mått och nivåer tas fram i målmanualen.

Mått och nivåer

- *Total miljöpåverkan från bygg och fastighetssektorn*
- *Exploateringen av jordbruksmark genom bebyggelse och infrastruktur*

Total miljöpåverkan från bygg och fastighetssektorn

Indikatorn Total miljöpåverkan från bygg- och fastighetssektorn följer sektorns miljöpåverkan genom uppföljning av utsläpp till luft (växthusgaser, kväveoxider, partiklar), energianvändning (fossilt bränsle, biobränsle) energieffektivisering, användning av hälso- och miljöfarliga kemiska produkter samt uppkommet avfall. Indikatorn har funnits sedan tidigare, och uppdateras årligen.

Indikatorn innefattar följande data:

Total användning av hälso- och miljöfarliga kemiska produkter exkl. cement (inhemsk + import)

Total energianvändning fördelat på energislag (inhemska + import)

Total mängd uppkommet avfall

Totala utsläpp av växthusgaser (inhemska + import)

Totala utsläpp av kväveoxider (inhemsk + import)

Totala utsläpp av partiklar till luft (inhemska + import)

Andel utsläpp/ användning i Sverige, 2015

Nivå: Nationell nivå

Metod:

När: Årligen

Geografisk användning:

Uppföljning och bedömning: Boverket

Datakälla: Boverkets miljöindikatorer

Läs mer under 3.2

Exploateringen av jordbruksmark genom bebyggelse och infrastruktur

Indikator föreslagen av Jordbruksverket för uppföljning av miljö kvalitetsmål Ett rikt odlingslandskap. Indikatorn kan med fördel användas för uppföljning av God bebyggd miljö under denna precisering.

Vad ska indikatorn visa: Hektar jordbruksmark som exploateras genom tillkommande bebyggelse och infrastruktur

Nivå: Arealen irreversibel exploatering av brukningsvärd jordbruksmark ska minimeras (efter Jordbruksverkets förslag)

När: Förslagsvis vart femte år

Geografisk användning: nationell och regional nivå

Uppföljning och bedömning: Uppföljning med ovanstående indikator kan ske av Jordbruksverket. Den indikator som finns tillgänglig är årlig exploatering av jordbruksmark genom tätortsexpansion. Se vidare ”Exploateringen av jordbruksmark 2006 – 2010”, Rapport 2013:3, Jordbruksverket.

Datakälla: Jordbruksverket

4.10 Hållbar avfallshantering

– avfallshanteringen är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallens påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras

Uppföljning av preciseringen om avfall i miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö hanteras av Naturvårdsverket¹⁶. Boverket samverkar med Naturvårdsverket i arbete som rör uppföljningen av preciseringen om hållbar avfallshantering. Naturvårdsverket lämnar skriftligt underlag till Boverket till den årliga uppföljning, den fördjupade utvärderingen och till den beslutade avfallsindikatorn. Även utveckling av ytterligare avfallsindikatorer ansvarar Naturvårdsverket för.

Indikatorer som ej är indikatorer för Sveriges miljömål har tagits bort från målmanualen för God bebyggd miljö.

Avfall i Årlig uppföljning

Miljö kvalitetsmålen följs upp årligen. I den årliga uppföljningen bedöms möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålen. Tillståndet för miljön beskrivs och de åtgärder som gjorts för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Naturvårdsverket gör även en analys av utvecklingstrenden för generationsmålet och miljö kvalitetsmålen.

Boverket lämnar underlag om God bebyggd miljö till dem på Naturvårdsverket som ansvarar för samordning av den årliga uppföljningen för samtliga miljö kvalitetsmål. Det underlag som avser preciseringen om avfall tas i sin helhet fram av sakan svariga för avfall på Naturvårdsverket och levereras till Boverket enligt tidplan som verken kommer överens om.

Avfall i Fördjupad utvärdering

Det underlag som avser preciseringen om avfall tas i sin helhet fram av sakan svariga för avfall på Naturvårdsverket och levereras till Boverket enligt tidplan som verken kommer överens om. Boverket bestämmer efter samråd med Naturvårdsverket, i vilken omfattning underlaget ska användas i den slutliga redovisningen av miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö.

Indikatorutveckling och indikatorpresentation

Naturvårdsverket levererar underlagsdata för indikatorn och underlag för texter, samt gör årliga uppdateringar av indikatorpresentationerna enligt de riktlinjer och uppdateringsrutiner som finns.

Mått och nivåer

- ***Total miljö påverkan från bygg och fastighetssektorn (se 4.9 ovan)***
- ***Kommuner jobbar avfallsförebyggande (se 4.11)***

---

¹⁶ Boverkets dnr 3916/2016

4.11 Miljömålsenkäten

Miljömålsenkäten togs fram årligen mellan 2006-2015. Från 2018 och framåt tas enkäten fram med 3 eller 4 års mellanrum, i samband med Fördjupad utvärdering. Följande data från miljömålsenkäten används i fördjupad utvärdering av God bebyggd miljö.

Mått och nivåer

Kommunala översiktsplaner och planeringsunderlag är aktuella.

Vad ska indikatorn visa: Andel kommuner med aktuella kommunomfattande översiktsplaner. Andel kommuner med aktuella tematiska underlag.

Nivå: 100 % (290 st.) av kommuner ska ha en aktuell översiktsplan för hela kommunen (enligt krav i plan- och bygglagen, 3 kap. 1§).

100 % av kommuner ska ha en energiplan.

Andelen kommuner med övriga underlag borde öka.

Metod: Data samlas in genom en årlig enkät till länsstyrelserna (plan- och byggenkäten) och en årlig enkät till kommunerna (miljömålsenkäten). I plan- och byggenkäten bedöms aktualitet av kommunens översiktsplan av länsstyrelsen.

Svaren till fråga 1.4 Bedömer länsstyrelsen att kommunens översiktsplan är aktuell? används. I miljömålsenkäten bedömer kommunen underlagets aktualitet.

Data kan användas direkt.

När: Inför fördjupad utvärdering

Geografisk användning: National och regional nivå.

Uppföljning och bedömning: Boverket analyserar data och ansvarar för bedömning.

Datakälla: Plan- och byggenkät – Boverket, Boverkets Miljömålsenkät

Kommunala planeringsunderlag är aktuella

Kommuner som har tematiska underlag i form av trafikplan, plan för handel, energiplan antas beakta frågorna i utförandet av projekt.

Kommuner har heltäckande och tillgängliga planeringsunderlag för att utveckla natur-och grönområden inom och i närhet till tätort för friluftsliv och rekreation, naturvård och miljö

Vad ska indikatorn visa: Andel kommuner med planeringsunderlag för grön- och vattenstruktur.

Nivå: ökar

Kommuner har heltäckande och tillgängliga planeringsunderlag för att utveckla kulturmiljöerna. I översiktsplanen har kulturhistoriskt värdefulla bebyggelseområden identifierats.

Vad ska indikatorn visa: Andel kommuner med tillgång till planeringsunderlag för kulturmiljö.

Nivå:

Kommuner har tillgång till kompetens att beakta grön- och vattenstrukturen i planeringen, lovgivning och byggande

Vad ska indikatorn visa: Andel kommuner som har tillgång till kompetens för att beakta grön och vattenstrukturen i planeringen.

Nivå: ökar

Metod: enkät

När: Inför fördjupad utvärdering

Geografisk användning: Nationell och regionall nivå

Uppföljning och bedömning: Boverket

Datakälla: Boverkets Miljömålsenkät

Kommunernas tillgång till antikvarisk kompetens i planeringen, lovgivning och byggande

Vad ska indikatorn visa: Andel kommuner som har tillgång till antikvarisk kompetens

Nivå: ökar

Metod: enkät - kommunernas uppskattade tillgång

När: Inför fördjupad utvärdering

Geografisk användning: Nationell och regional nivå

Uppföljning och bedömning: Boverket

Datakälla: Boverkets Miljömålsenkät

5. Miljökvalitetsmålet i förhållande till Agenda 2030

Syfte med detta avsnitt är att förtydliga kopplingar av miljömålssystemet till Agenda 2030. Information om dessa kopplingar kommer till användning i t.ex. Årlig Uppföljning. Beskrivning av kopplingar utgår från redovisningen av regeringsuppdrag Fi2016/01355/SFÖ – ”Uppdrag till statliga myndigheter att bidra med underlag för Sveriges genomförande av Agenda 2030”.

Boverkets redovisning av hur mål och delmål i agendan förhåller sig till miljökvalitetsmålen och generationsmålet följer Naturvårdsverkets förslag till mall för förenklad sammanställning. Naturvårdsverket redovisar för egen del samband inom hela miljömålssystemet på den övergripande målnivån i agendan. Boverket redovisar här samband med miljömålet *God bebyggd miljö* även på delmålsnivå.

Kartläggningen omfattar förhållanden av större betydelse. Kartläggningen innefattar inte agendans mål 1, 4, 5, 8, 10, samt 16 då dessa mål om fattigdom, utbildning, jämställdhet, ojämlikhet och fred inte direkt kopplar till miljöfrågor. Det finns emellertid många indirekta kopplingar och dessa mål utgör i flera fall förutsättningar för en miljömässigt hållbar utveckling, nationellt och globalt. Kartläggningen innefattar heller inte agendans mål 17 eller alla ”bokstavsdel-

mål” i övriga globala mål eftersom de i första hand anger mål för genomförandet av Agenda 2030.

Agenda 2030	Förhållande till nationella miljömålen - generationsmålet och miljö kvalitetsmålen
 <p>3 GODHÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE</p> <p>Säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar.</p>	
<p>3.4. förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar samt främja psykisk hälsa och välbefinnande</p>	<p>God bebyggd miljö syftar till att <i>städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö</i> (övergripande målet), med avseende på hälsofrågor via preciseringarna om <i>hållbar samhällsplanering; infrastruktur; kollektivtrafik, gång och cykel; natur- och grönområden; god vardagsmiljö; samt hälsa och säkerhet.</i></p>
<p>3.9. minska antalet döds- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt föroreningar och kontaminering av luft, vatten och mark</p>	<p>God bebyggd miljö syftar till att <i>städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö</i> (övergripande målet), särskilt via preciseringen om <i>hälsa och säkerhet.</i></p>
 <p>9 HÅLLBAR INDUSTRI, INNOVATION OCH INFRASTRUKTUR</p> <p>Bygga upp en motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering och främja innovation.</p>	
<p>9.1. hållbar och motståndskraftig infrastruktur</p>	<p>God bebyggd miljö syftar till att <i>städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö; natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas; samt byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas</i> (övergripande målet), med avseende på infrastruktur med stöd av preciseringarna om <i>hållbar samhällsplanering; infrastruktur; kollektivtrafik, gång och cykel; samt hushållning med energi och naturresurser.</i></p>
 <p>11 HÅLLBARA STÄDER OCH BOSÄTTNINGAR</p> <p>Städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.</p>	<p>Målet kopplar till generationsmålets strecksatser om <i>den biologiska mångfalden, människors hälsa, resurseffektiva kretslopp och hushållning med naturresurser</i>, samt bland andra till miljö kvalitetsmålen God bebyggd miljö</p>

11.1. fullgoda, säkra bostäder och grundläggande tjänster samt rusta upp slumområden	God bebyggd miljö syftar till att <i>städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö; natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas; samt byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas</i> (övergripande målet), med stöd av preciseringen om <i>hållbar bebyggelsestruktur</i> .
11.2. säkra och hållbara transportsystem	God bebyggd miljö syftar till att <i>städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö samt byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas</i> (del av övergripande målet), särskilt genom preciseringarna om <i>hållbar samhällsplanering; infrastruktur; samt kollektivtrafik, gång och cykel</i> .
11.3. inkluderande och hållbar urbanisering samt deltagandebaserad, integrerad och hållbar planering och förvaltning av bosättningar	God bebyggd miljö syftar till att <i>städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö</i> (del av övergripande målet), vad gäller planeringsprocesser via preciseringen om <i>hållbar samhällsplanering</i> .
11.4. skydda och trygga världens kultur- och naturarv	God bebyggd miljö syftar till att <i>natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas</i> (del av övergripande målet), i synnerhet via preciseringen om <i>kulturvärden i bebyggd miljö</i> .
11.5. minska antalet dödsfall och antalet människor som drabbas av katastrofer, inklusive vattenrelaterade katastrofer	God bebyggd miljö syftar till att <i>städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö</i> (del av övergripande målet), med avseende på katastrofer via preciseringarna om <i>hållbar samhällsplanering samt hälsa och säkerhet</i> .
11.6. minska städernas negativa miljöpåverkan per person, ägna särskild uppmärksamhet åt luftkvalitet samt hantering av kommunalt och annat avfall.	God bebyggd miljö syftar till att <i>städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö; samt byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas</i> (del av övergripande målet), i synnerhet genom preciseringen om <i>hållbar avfallshantering</i> . Relevant är även etappmålet Ökad resurshushållning i byggsektorn.
11.7. tillgängliga grönområden och offentliga platser	God bebyggd miljö syftar till att <i>städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö; natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas; samt byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas</i> (övergripande målet), med stöd av preciseringarna om <i>natur- och grönområden; kulturvärden i bebyggd miljö; god vardagsmiljö; samt hälsa och säkerhet</i> .

Övriga kommentarer

Under arbetets gång har vi fått in många synpunkter både internt och externt som har bidragit till utvecklingen av denna målmanual. Det finns många goda idéer som borde kunna utvecklas. Till exempel bör klimatanpassningsaspekter komma med i uppföljningen. Översyn av målmanualen bör ske årligen i samband med årlig uppföljning av miljökvalitetsmålet.

Eftersom den byggda miljön är kopplad till flera andra mål (Frisk luft, Grundvattnen av god kvalitet, Strålsäker livsmiljö, m.fl.) är det önskvärt att samarbetet med de andra målsansvariga myndigheterna fortsätter och utvecklas så uppföljningen och framtagandet av indikatorer kan samordnas så mycket som möjligt.